

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 2 april 1900, kl. 2 e. m.

*Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i
anledning af väckt fråga om indragning till statsverket
af de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster.*

I anledning af tvenne inom Andra Kammaren under n:is 12 och 129 väckta motioner har nämnda kammare med bifall till sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 för sin del beslutat,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t efter utredning taga i öfvervägande, huruvida icke de till truppförbandens s. k. marketenteri- och lägerkassor ingående, från marketentierörelsen å lägerplatserna härrörande inkomster skulle kunna till statsverket indragas och af de inflytande medlen på framställning af vederbörande truppförbands chefer utanordnas hvad till förbättrade anordningar å lägerplatserna pröfvas vara för truppförbandet, särskildt manskapet, nyttigt och af behovet påkalladt;

och har Första Kammaren till sitt andra tillfälliga utskott hänvisat ifrågavarande ärende.

Andra Kammarens tillfälliga utskott har till en början meddelat redogörelse för förberörda tvenne motioner, i hvilka dels (motionen n:o

12) herrar *C. Johansson* i Aflösa och *W. Bengtsson* i Häradsköp hemställa, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t från och med nästa års början till statsverket indraga de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster, samt af de influtna medlen låta utanordna hvad som till förbättrade anordningar å lägerplatserna pröfvas vara för manskapet nyttigt och af behovet påkalladt;» och dels (motionen n:o 129) herr *S. Söderberg* i anslutning till motionen n:o 12 föreslår, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta vidtaga sådan utredning och framläggande af förslag, som afser att, så fort ske kan, till statsverket indraga de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster och af dessa utanordna nödiga medel, som äro för befäl och manskap erforderliga för byggnader och underhåll af nödiga hus vid lägerplatserna, eller bereda dem nödigt hyresbidrag;» hvarefter ur de båda förstnämnde motionärernes motivering för deras förslag anföres följande:

Genom Kongl. Maj:ts bref till intendentsdepartementet den 15 november*) 1897 är föreskrifvet, rörande användandet af de till de särskilda truppförbandens s. k. marketenteri- och lägerkassor m. fl. hörande medel, att desamma »skola såsom dittills af cheferna för vederbörande truppförband disponeras till betäckande af sådana utgifter för manskapets nytta, förbättrade anordningar vid lägerplatserna samt andra ändamål, afseende truppförbandet i sin helhet, till hvilka medel ej blifvit i stat eller eljest anvisade».

Genomgår man redogörelserna för de olika regementenas lägerkassor, så finner man, att dessa hafva en synnerligen rikligt flödande inkomstkälla i afgiften för marketentierörelsen, hvari ingår rättighet att sälja öl till såväl manskapet som allmänheten. Från denna ölutskänkning kommer alltid hufvudparten af inkomsterna, och får således truppförbandens manskap genom att betala mer, än hvad den försålda varan i sjelfva verket är värd, i ganska betydlig mån bidraga till de inkomster, som enligt ofvan nämnda kongl. bref skola användas till deras nytta, oaktadt många af manskapet äro i knappa omständigheter och väl behöfde sina penningar till nyttigare ändamål än att gifva dem ut för en vara, som de allt för väl kunde undvara och lyckligtvis i de flesta fall ej använda i sina hem.

Att man på detta sätt skaffar sig inkomster till våra lägerkassor,

*) Skriffel i stället för den 22 oktober.

kunna vi ej gilla, och vi hoppas den dag ej skall vara alltför aflägsen, då det blir omöjligt att etablera dylika affärer på kronans vapenöfningsplatser.

Men bortser man för tillfället från den förnämsta betingelsen för dessa inkomster och fäster sig vid det sätt, på hvilket de användas, så synes oss äfven i detta afseende berättigade anmärkningar kunna göras. Vi medgifva villigt, att ganska mycket af dessa penningar användes till nyttiga ändamål, men att äfven motsatsen gör sig gällande, tro vi oss kunna visa.

Af redogörelsen öfver ekonomikassan för år 1898 vid ett i hufvudstaden förlagdt regemente framgår, att af de till 3,586 kr. 53 öre uppgående inkomsterna icke mindre än i det närmaste 1,500 kronor användes till extra förplägning och till kostnad för en regementsfest. Att äfven en del af denna kassas tillgångar användes till manskapets nytta, vilja vi ingalunda förneka, ty efter en stunds undersökning i detta afseende finner man, att för en skrifkurs utbetalts 18 kronor 80 öre.

Vid ett annat i landsorten förlagdt regemente uppgingo inkomsterna för sagda år till 1,246 kr. 74 öre, och utgafs för extra förplägning, dansmusik och punsch 653 kr. 34 öre, eller mera än hälften af inkomsterna. Huruvida ett dylikt användande af de influtna medlen kan sägas hafva skett i full öfverensstämmelse med föreskriften i ofvan angifna kongl. bref eller till manskapets nytta, synes oss icke vara svårt att afgöra.

Att man å andra ställen på ett mera lyckosamt sätt skött lägerkassans finanser, veta vi allt för väl, då af redogörelsen för ett landsortsregemente framgick, att man vid årets slut i obligationer, depositionsbevis och kontant hade en sparad penning, uppgående till icke mindre än 29,613 kronor 33 öre.

Som af det anförda framgår med all tydlighet, gestalta sig förhållandena vid de skilda truppförbandens lägerkassor mycket olika, dels i afseende på inkomsternas storlek och dels i afseende å deras användande. Å ena stället gör man betydande besparingar, å det andra går debet och kredit jemt och rätt i hop.

Denna olikhet synes oss ej vara till det helas gagn. Vi hålla tvärt om före, att man vid samtliga truppförbandens lägerplatser i afseende å förbättrade anordningar m. m. öfver hela landet har samma behof, hvilka böra afhjelpas efter en gemensam plan. Derigenom tillskyndades

alla samma fördelar, men detta önskemål synes oss ej kunna vinnas på annat sätt än genom statens ingripande.

Till stöd för den i motionen n:o 129 gjorda hemställan anföres bland annat motionärens påpekande af, att officerarne vid åtminstone åtskilliga lägerplatser få vidkännas afsevärda uppoffringar för beredande af bostäder m. m. åt sig under mötena. Då så är förhållandet, säges vidare, kan man med fog ej undra på, »att dessa officerare söka utvägar, på hvilka de kunna skaffa sig nödiga medel. En sådan utväg har beredts dem genom en del af de inkomster, som dessa ölutskänkningsställen vid lägerplatserna inbringa, en utväg, som jag icke kan gilla. Jag vill påstå, att det är ett ockrande på lasten, som är ovärdigt och bör icke tolereras. Klagomål hafva ock af manskapet på åtskilliga platser framställts genom petitioner och dylikt, hvilket visar, att manskapet i allmänhet icke känner behof af denna ölservering. Dessa framställningar hafva lemnats utan afseende, och man kan lätt förstå hvarför, då behofvet vid lägerplatserna kräfver de enskildes uppoffringar i så hög grad, att vid vissa sådana platser officerarne måste bygga och underhålla bostäder m. m. åt sig sjelfva.»

Härefter meddelar utskottet några upplysningar om de i ofvan anförda motioner afsedda s. k. marketenteri- och lägerkassorna samt om de åtgärder, som vidtagits för att ställa desamma under offentlig kontroll.

Tid efter annan hade Kongl. Maj:t, yttrar utskottet, förordnat, att medel, som inflöte genom försäljning af gödsel vid åtskilliga beridna truppförband af såväl värfvade som indelta armén, finge till de belopp, som öfverstege kostnaderna för gödselns bortförande, af vederbörande disponeras till en del utgifter, för hvilka medel ej blifvit i stat eller annars anvisade, under vilkor, att årlig redovisning derför till arméförvaltningen afgifves. I skrifvelse till statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet den 31 oktober 1896 anmälde chefen för tredje arméfördelningen, att han för vinnande af kännedom rörande användningen inom nämnda arméfördelning af de med ofvannämnda kassor jemförliga s. k. lägerkassorna*) under sina inspektionsresor anmodat vederböraade regementschefer att förete dessa kassors räkenskaper för föregående år. Sedan fördelningsintendenten granskat dessa räkenskaper och öfver granskningen afgifvit rapport, hade arméfördelningschefen funnit, att dessa kassor användes klokt och förståndigt till truppförbandens och särskildt manskapets gagn. Men enär bestämmelser (af den art, som funnes för ofvannämnda genom inkomst af gödsel försäljning uppkomna kassor) för närvarande sakna-

*) Äfven kallade »plankassor» (2. arméfördelningen), regementets enskilda kassa m. m.

des rörande användandet af de medel, hvilka till de särskilda truppförbandens s. k. marketenterikassor, lägerkassor med flera inflöte, dels genom försäljning af köksaffall, latrinspillning, å mötesplatser växande gräs m. m., dels ock genom afgifter för rättigheter att å mötesplatser eller invid kaserner idka marketenterirörelse eller att å nämnda platser hålla handelslägenhet, cigarrbod m. m., och då omfördälda kassor, hvilkas medel användts till uppförande af marketenteribyggnader, extra förplägning åt manskapet, planerings- och planeringsarbeten å lägerplatserna, skrifmaterialier samt inbindning af journaler för regementenas expeditioner, syntes böra undergå granskning i likhet med hvad som redan vore stadgadt i fråga om flera andra vid truppförbanden befintliga kassor af väsentligen mindre betydelse, afgaf ofvan bemälda arméfördelningschef förslag till föreskrifter rörande användningen af ifrågavarande kassor samt om redovisningsskyldigheten för desamma. Enligt detta förslag skulle mera berörda kassors medel såsom ditills handhafvas och användas på för truppförbanden fördelaktigaste sätt, särskildt till manskapets »gagn och nytta», men skulle, hvad deras användning och reserverade medels placering vidkomme, granskas minst en gång hvarje år af fördelningsintendenten; truppförbanden skulle vara skyldiga att ställa sig till efterrättelse de härvid af fördelningsintendenten gjorda erinringar, samt fördelningsintendenten årligen under december månad afgifva anmälan till chefen för landtförvarsdepartementet om resultatet af denna granskning.

Sedan öfriga arméfördelningschefer afgifvit, delvis af regementschefernas yttranden åtföljda, utlåtanden öfver ofvan nämnda förslag, inkom arméförvaltningen å intendents- och civila departementen den 13 juli 1897 till Kongl. Maj:t med inforrdadt yttrande. Deri hemställes, *att* lägerkassorna med dertill hörande marketenterirörelse m. m. framdeles såsom ditills måtte förvaltas af truppförbanden sjelfva, dock utan sammanblandning eller gemenskap med någon till officers- eller underofficerscorpserna hörande ekonomi; *att* deras inkomster, i den mån de ej reserverades till framtida disposition, användes på för hvarje truppförband fördelaktigaste sätt — — — *samt att* arméfördelningscheferna under de årliga inspektionsresorna skulle granska lägerkassornas behållning och förvissa sig om de af nämnda kassor bestridda utgifters öfverensstämmelse med för dem medgifna ändamål.

Förslaget vann i fråga om redovisningssättet m. m. icke Kongl. Maj:ts bifall. Den 22 oktober 1897 utfärdades rörande ofta nämnda kassors användning och redovisning ett kongl. bref af följande lydelse:

Till Arméförvaltningen å intendents- och civila departementen.

OSCAR, med Guds Nåde, Sveriges, Norges, Götes och Vendes Konung.

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud allsmächtig!

Sedan Vi tid efter annan förordnat, att medel, som inflöte genom försäljning af gödsel vid åtskilliga beridna trupper af såväl indelta som värfvade armén, finge till de belopp, som öfverstege kostnaden för gödselsens borförande, af vederbörande chefer disponeras till en del utgifter, för hvilka medel ej blifvit i stat eller eljest anvisade, under vilkor dock, att årlig redovisning derför till Eder afgåfves, har chefen för tredje arméfördelningen, — enär bestämmelser för närvarande saknades rörande användandet af de medel, hvilka till de särskilda truppförbandens s. k. marketenterikassor, lägerkassor med flera inflöte, dels genom försäljning af köksaffall, latrinspillning, å mötesplatser växande gräs m. m., dels ock genom afgifter för rättigheter att å mötesplatser eller invid kaserner idka marketenterirörelse eller att å nämnda platser hålla handelslägenhet, cigarrbod m. m., och då omförmälda kassor, hvilkas medel användts till uppförande af marketenteribyggnader, extra förplägning åt manskapet, planerings- och planeringsarbeten å lägerplatserna, skrifmaterialier samt inbindning af journaler för regementenas expeditioner m. m., syntes böra undergå granskning i likhet med hvad numera vore stadgad i fråga om flere andra vid truppförbanden befintliga kassor af väsentligen mindre betydelse, — i underdånighet afgifvit förslag till föreskrifter rörande användningen af ifrågavarande kassor samt redovisningsskyldigheten för desamma; och hafve Vi, efter det ej mindre I under den 13 sistlidne juli än äfven cheferna för första, andra, fjerde, femte och sjette arméfördelningarna äfvensom militärbefälhafvarens på Gotland underdåniga utlåtanden deröfver afgifvit, vid underdånig föredragning af detta ärende funnit godt i nåder förordna, att samtliga vid truppförbanden befintliga kassor af ifrågavarande beskaffenhet skola såsom hittills af cheferna för vederbörande truppförband disponeras till betäckande af sådana utgifter för manskapets nytta, förbättrade anordningar vid lägerplatserna samt andra ändamål, afseende truppförbandet i dess helhet, till hvilka medel ej blifvit i stat eller eljest anvisade; skolande dock årlig redovisning för kassornas förvaltning från och med början af nästkommande år till Eder afgifvas i sammanhang med öfriga från truppförbanden ingående årsredogörelser.

Hvilket Vi Eder till kännedom och underdånig efterrättelse, i hvad på Eder ankommer, härmed i nåder meddele.

Stockholms slott den 22 oktober 1897.

OSCAR.

Axel Rappe.

Vidare har arméförvaltningen å intendentsdepartementet den 15 december 1899 till fördelningsintendenturerna angående marketenteri- och lägerkassornas inventering utfärdat nedanstående cirkulär:

Till fördelningsintendenturen vid arméfördelningen.

Af förekommen anledning får kongl. arméförvaltningen å intendentsdepartementet härigenom anmoda Eder att vid andra af Eder jemlikt kongl. kungörelsen angående tillämpning tills vidare af förändrade föreskrifter rörande förvaltningen vid arméns truppförband den 23 november 1894 verkställda inventeringar jemväl årligen granska och genomgå de vid fördelningens truppförband befintliga marketenteri- och lägerkassors disponibla tillgångar och värdehandlingar samt att, derest mot dessa kassors förvaltning och allmänna användande m. m. någon eriuran skulle förekomma, derom till departementet inkomma med anmälan.

Stockholm den 15 december 1899.

Nils Berg.

E. Kinell.

Oscar Svensson.

Samma dag utfärdade intendentsdepartementet äfven nedanstående cirkulär:

Sedan de till kongl. arméförvaltningens intendentsdepartement inkomna redogörelser för år 1898 öfver arméns s. k. marketenteri- eller lägerkassor härstädes undergått granskning, har departementet, med återställande till respektive truppförband af ifrågavarande redogörelser, velat härigenom fästa vederbörandes uppmärksamhet dels derå, att dessa redogörelser skola vid insändandet till kongl. arméförvaltningen vara behörigen och fullständigt verifierade, dels ock derå, att förvaltningarne vid dispositionen och användandet af kassornas tillgångar skola ställa sig till noggrann efterrättelse de i det nådiga brefvet den 22 oktober 1897 meddelade föreskrifter, hvilka icke synas på alla ställen hafva blifvit behörigen iakttagna, om ock revisionen för denna gång — den första kassornas räkenskaper härstädes granskats — icke ansett lämpligt framställa några särskilda yrkanden.

Ytterligare meddelas, hurusom utskottet från generalintendenten fått mottaga vederbörandes redogörelser för nu ifrågavarande lägerkassors förvaltning under 1899 för samtliga truppförband. Af sagda redogörelser har utskottet inhemtat åtskilliga upplysningar rörande kassornas användning. Derom anföres följande:

Vid ett regemente har i byggnadskostnad från lägerkassan under år 1899 utbetalts ej mindre än kronor 6,132: 38. Äfven förekomma ränta och amortering å lån för byggnader (på ett truppförband med kronor 1,115: 92) samt kostnader för reparation af dylika (å ett artilleriregemente har till exempel användts kronor 1,381: 78 för reparation af regementets ridhus). Hit höra ock utskylder för marketenteribyggnader. På ett regemente har skurning af tjenstelokal uppgått till kronor 300, eldning till kronor 100. Planerings- och planeringskostnader äro ofta förekommande och stundom ej obetydliga utgiftsposter. I sammanhang härmed stå inköp af trädgårdssoffor och prydnadsväxter, underhåll af parkanläggning m. m. Inventarier och möbler köpas ofta för denna kassas medel; likaledes utgå derifrån i regeln kostnaderna för papper och andra skrifmaterialier, enär staten icke härtill lemnar medel. Tidningar (vid ett regemente till belopp af kronor 740), böcker, bidrag till bibliotek, annonser, tryck af blanketter, bindning m. m. samt telefonavgifter pläga likaledes bekostas af nu ifrågavarande kassor. Äfven förekommer extra förplägning vid utmarscher och dylika tillfällen samt vid jul- och midsommarfesterna, vid hvilka senare den s. k. majstångens prydnad stundom medför rätt afsevärda kostnader. Någon gång stiga utgifterna för denna extra förplägning till belopp, nästan motsvarande inkomsterna, såsom vid ett truppförband i hufvudstaden, der lägerkassans hela inkomstsumma varit kronor 2,118: 12 och kostnaden för extra förplägningen uppgått till kronor 1,768: 91, medan vid ett annat regemente inkomsterna stigit till kronor 6,161: 12 och utgifterna för extra förplägning till endast kronor 32. Rätt stora belopp hafva utgifvits för inköp eller hyra af flaggor. Äfven kostymer och transparanger nämnas bland utgifterna för nämnda fester; likaledes »dansprogram». Utspisningsinventarier (tallrikar, glas m. m.) hafva stundom uppgått till ej obetydliga belopp (på ett regemente till kronor 854: 48; på ett annat har inköp af glas stigit till kronor 319: 28; på ett regemente har »hyra af tallrikar» uppgått till kronor 59: 30). Arfvoden till kokkonstapel, kockar och kokerska förekomma i redogörelserna för nu ifrågavarande kassor, och dylika kostnader torde någon gång ligga inne i sådana, som i nämnda redogörelse utan vidare specifikation upptagas såsom »grati-

fikationer». Vid ett truppförband har såsom utgift antecknats »ett matsalsbord af ek» (kronor 100). Jemväl hafva från dessa kassor utanordnats medel för inköp af idrottsmateriel (fotboll m. m.) samt belöningar och premier för skicklighet i olika slags sport, liksom understöd åt institutioner, hvilka hafva till ändamål att främja idrott. Musikinstrument, såsom orgel m. m., äro någon gång i nu ifrågavarande redogörelser antecknade å kreditsidan. Undervisnings- och ritmateriel stiger på ett par ställen till ej alldeles obetydliga belopp. På ett truppförband har för undervisningen i musik utgifvits kronor 433: 22. Likaledes hafva summor utanordnats till musikkassan och underhåll af musikelever. Cirkusbiljetter förekomma bland utgiftsposterna vid ett truppförband; hyra för kägelbana vid ett annat. Till och med för kläder (vantar m. m.) hafva utgifter skett. På ett kavalleriregemente har en duschapparat anskaffats.

Lägerkassorna sträcka ej blott sin omvårdnad till de friska; sjukvård och skjuts åt sjuka äro upptagna bland deras utgifter. Begravningskostnader, kransar och minnesvårdar omnämnas. Vid några truppförband hafva bidrag (ända till kronor 1,500) lemnats till manskapets enskilda pensionskassor.

Efter meddelandet af dessa upplysningar fortsätter utskottet:

Af det sammandrag, som är fogadt vid detta utlåtande, framgår, dels att de s. k. marketenteri- och lägerkassorna röra sig med ej obetydliga belopp, dels att inkomsternas storlek mycket betydligt vexlar för olika truppförband, äfven om dessas olika numerär tages med i beräkningen.

Ofvan nämnda sammandrag visar äfven, att vid de flesta truppförband den hufvudsakliga delen af inkomsterna härflutit från de hyror eller arrenden, som, merendels af bryggerifirmor, betalats för disposition af marketenteribyggnaderna. Dessa afgifters belopp vexla i ännu högre grad än inkomsternas slutsummor. Så hafva lägerkassorna vid två på samma lägerplats förlagda regementen år 1899 af marketenterirörelse haft en inkomst af för hvardera kronor 9,500, medan ett och annat truppförband icke synes haft någon som helst inkomst af marketenterirörelse.

Sagda förhållande, eller att inkomsternas storlek så betydligt vexlar i fråga om de olika truppförbandens lägerkassor, torde gifva vid handen, att inkomsterna, der de uppgått till relativt höga belopp, ej i hela sin utsträckning äro outhärliga. Kunna några truppförband ordna sin enskilda ekonomi med jämförelsevis mindre inkomster, så borde äfven

andra kunna det. Af sammandraget visar sig ock, att en del af kassorna ega ej obetydliga besparingar placerade å depositionsräkning i banker eller i obligationer.

Då sålunda lägerkassorna vid vissa truppförband hafva afsevärd behållning, torde det kunna sättas i fråga, huruvida samma kassor hädanefter som hittills böra med så stor frihet disponeras af truppförbandscheferna och detta utan att vara underkastade granskning af kammar-rätten och Riksdagens revisorer.

Det enda sättet att åstadkomma någon enhet och jemnhet i dessa kassors förvaltning och användning torde vara, att de få disponeras endast efter högre myndighets anordning. I denna uppfattning har utskottet funnit sig styrkt vid genomgående af redogörelserna för år 1899. I ett eller annat fall framgår af redovisningarna ej ens hur vissa belopp blifvit använda. Vål äro dessa belopp (uppgående vid ett truppförband till kronor 400 och vid ett annat ända till kronor 1,200) utanordnade till kompani- eller batterichefer m. fl. och af dem qvitterade, men deras närmare användning är ej specificerad eller verifierad. De olikartade ändamål, för hvilka lägerkassorna tagits i anspråk vid olika truppförband, äro så skiftande, att det är omöjligt utan användande af allt för mycken tid och utrymme att lemna en fullständig redogörelse därför. Men redan på grund af den summariska öfversigt, som utskottet här ofvan sökt sammanfatta, må det väl sättas i fråga, huruvida användningen alltid varit i full öfverensstämmelse med kongl. brefvet den 22 oktober 1897.

Utskottet har under sådana omständigheter ej kunnat undgå att finna det önskvärdt, ej blott att ett gemensamt formulär för lägerkassornas redovisning kunde fastställas, utan äfven att någon åtgärd kunde vidtagas i syfte att utjemna den allt för stora olikheten i kassornas nuvarande ställning.

Emellertid synes det kunna ifrågasättas, huruvida indragning till statsverket af dessa lägerkassors *samtliga* inkomster kan eller bör ske. Utskottet föreställer sig, att man i detta hänseende skulle kunna finna en medelväg. Man kunde sålunda till statsverket indraga endast en del af de till nämnda kassor inflytande inkomster och med dessa medel söka åstadkomma en jemnare fördelning af de för turppförbandens enskilda ekonomi nödiga summorna.

I så fall anser utskottet, att hvad som i första rummet borde kunna indragas är den del af inkomsterna, som härflyter från marketenteriernas uthyrning eller utarrendering, så mycket mera som afgifterna icke torde

enbart få betraktas som hyra eller arrende, utan tillika utgöra ersättning för *rätten* att utskänka vin och maltdrycker.

Dessa senast nämnda inkomster förete, såsom sammandraget utvisar, mycket stora ojemnheter i fråga om beloppet. Att detta är stort på ett håll, litet på ett annat, beror med all säkerhet på omständigheter, som ej hafva sin grund i förhållanden inom sjelfva truppförbandet, utan på andra, såsom lägerplatsens närhet till mer eller mindre tätt befolkade trakter, kommunikationernas utveckling m. m. Alltså torde fog finnas för det påståendet, att ej blott truppen utan äfven den stora allmänheten bidrager att frambringa denna inkomstkälla.

Helt säkert skulle, om afgifterna för marketenterierna och *rätten* att utskänka vin och maltdrycker indragas till statsverket, mera enhetliga grundsatser komma att tillämpas å den med marketenterirörelsen nu för-
enade utskänknigen af vin och starkare maltdrycker.

På grund af det anförda tillstyrker derefter utskottet Andra Kam-
maren att fatta det härofvän omförmälda beslutet.

* * *

Då utskottet nu går att öfver ifrågavarande ärende utlåta sig, tillåter sig utskottet främst påpeka, hurusom man under den behandling deraf, som hittills egt rum, alldeles förbigått hvad som dock måste vara för dess rätta bedömande fullkomligt afgörande. Ty på frågan om eller i hvad mån de till läger- och marketenterikassorna inflytande inkomsterna *äro statsmedel eller icke* beror tydligen det slut, till hvilket motionärernas yrkanden och Andra Kammarens dera grundade beslut må kunna föranleda.

Ehuru icke direkt ur statskassan utgående, måste dock otvifvel-
aktigt såsom statsmedel anses de inkomster, hvilka såsom arrende för kronan tillhörig mark, lega för tomter, betalning för köksaffall, spillning eller gräsväxt, hyra för byggnad eller stånd, som tillhör kronan, med mera dylikt, ingå till vederbörande regementen. Något rättsligt hinder för indragning af sådana medel till statsverket läser icke förefinnas.

I fråga åter om de så kallade marketenterikassorna torde deremot förhållandet ställa sig annorlunda. Eger kronan de byggnader, i hvilka marketenterirörelsen bedrifves, har man, såsom redan anmärkts, tydlig rätt att såsom statsmedel betrakta hyran för dessa byggnader; egas de deremot *icke* af kronan, såsom vanligen läser vara fallet, saknar kronan tydligtvis hvarje rätt att öfver dessa hyresmedel förfoga. Lika klart torde

vara, att hvad vederbörande marketentare till regementenas kassor erlægga för sin kontraktsenliga rätt att med uteslutande af konkurrenter få efter öfverenskommen taxa tillhandahålla befäl och manskap mat och dryck under mötestiderna icke kan uppfattas såsom statsmedel. I känslan af ett gemensamt intresse afstå vederbörande truppförband från utsigten att genom fri konkurrens mellan hugade afnämare under mötestiden kunna för möjligast billiga pris förskaffa sig sina förnödenheter; i stället underkasta de sig att betala dem något högre — men fordra därför i vederlag af den person, som erhåller uteslutanderätten i sagda afseende, att han i motsvarande mån höjer den afgift, han för tillgodonjutandet af marketenterirätten kan erbjuda. Om emellertid ett regemente på detta sätt genom aftal med vederbörande marketentare tillförsäkrar sig andel af den i följd af dess varuförbrukning uppkomna vinst, hvilken under andra förhållanden vare sig uteblifvit eller stannat i marketentarens ficka, kan ju ändå icke den sålunda regementet tillfallande vinstandelen vara att anse såsom statsmedel, de der böra såsom sådana redovisas eller kunna utan vidare till statsverket indragas.

Af den tablå öfver de särskilda truppförbandens marketenteri- och lägerkassors inkomster och utgifter för år 1899, som bifogats Andra Kammarens utskottsutlåtande i ärendet, framgår bland annat, att under det sagda kassors inkomster af hyror och arrenden under året uppgått till allenast 16,975 kronor 46 öre och »andra inkomster» till 58,393 kronor 14 öre, bestego sig marketenterinkomsterna till 145,167 kronor 93 öre. Det vill här af synas, som om den vida öfvervägande delen af förberörda kassor i följd af sjelfva sin natur undandroge sig den behandling, hvilken Andra Kammaren genom sin önskan att få dem indragna till statsverket afser att bereda dem.

Det måste emellertid vara ostridigt, att hvad regementena såsom ekonomiska associationer för mötestid å lägerplatserna i förberörda afseenden åtgöra också bör vara underkastadt öfverordnades kontroll. Sådan har ock genom kongl. brefvet den 22 oktober 1897 föreskrifvits. I detta kongl. bref göres icke någon skilnad emellan läger- och marketenterikassorna, utan bestämmes i fråga om dem båda redovisnings-skyldighet inför arméförvaltningen.

I statsrevisorernas sistlidna år afgifna berättelse om af dem verkställd granskning af statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1898 meddelas i detta afseende, att de sålunda påbjudna redovisningarne icke från arméförvaltningen öfverlemnats till granskning

af kammarrätten och sålunda icke heller varit Riksdagens revisorers granskning underkastade. Såsom förklaring häröfver framhåller arméförvaltningen, att förberörda nådiga bref den 22 oktober 1897 icke innehåller någon bestämmelse derom att kassornas tillgångar skola bland statsmedel upptagas och redovisas. Af sådan anledning hade dessa kassors räkenskaper icke medföljt verifikationerna till arméförvaltningens hufvudbok för undergående af granskning hos kammarrätten, men hafva, heter det vidare i samma förklaring, »räkenskaperna jemte tillhörande verifikationer, efter härstädes undergången granskning, hos arméförvaltningen qvarhållits för att uppå requisition kunna hållas Riksdagens revisorer till handa på sätt äfven för framtiden lärer komma att ega rum, såvida ej annorlunda blifver i nåder föreskrifvet.»

Af det anförda framgår, hurusom olika meningar hysas rörande dessa kassors förhållande till statsverket; och hade motionärernas förslag samt Andra Kammarens deraf föranledda beslut afsett att få till stånd en utredning i detta afseende, kunde ju skäl för utskottet förelegat tillstyrka Första Kammaren dertill medverka. Men så har icke saken uppfattats; syftmålet är i stället att, såsom det heter i Andra Kammarens beslut, få de »från marketenterirörelsen å lägerplatserna härrörande inkomster» till statsverket indragna, eller just den åtgärd, för hvilken, enligt utskottets åsigt, hinder i rättsligt afseende synes möta. Om *andra* än de från marketenterirörelsen till lägerkassorna ingående inkomster eller just sådana, hvilkas statsmedelsnatur torde vara klar, talas icke alls i Andra Kammarens beslut.

Af motionärernas motivering för af dem framlagda förslagen framgår temligen klart, att dessa uppbäras af ett sedligt intresse, hvilket vill från mötesplatserna aflägsna en för manskapet både skadlig och dyr ölförbrukning. Då likväl varans öfverklagade dyrhet torde åtminstone mera än dess billighet motverka dess öfverflödiga förbrukning, och en fri ölfkonkurrens å mötesplatserna tvifvelsutän skulle medföra de största vådor för ordning och nykterhet samt mycket försvåra befälets åligganden att upprätthålla manstukten, finner sig utskottet icke kunna underlåta att betvifla lämpligheten af hvarje åtgärd, hvarigenom dylika följder skulle vara att förvänta. Och det synes utskottet påtagligt, att, derest man vill utesluta den fria försäljningskonkurrensen, en betingad uteslutanderätt alltid måste motsvaras af ett högre vederlag, utan att dock bättre sedliga förhållanden för truppen må vara beroende af sagda vederlags indragande till statsverket.

Utskottet har i öfrigt funnit ganska betänkligt att genom den åsyftade anordningen minska eller tillintetgöra intresset för ifrågavarande kassors åstadkommande och vidmagthållande. Om än missgrepp vid ett eller annat tillfälle i fråga om deras användning egt rum, torde dock häri icke tillräckligt skäl förefinnas för att beröfva vederbörande chefer tillgång till medel för sådana i 1897 års nådiga bref omförmälda ändamål, hvilka, om än icke i stat upptagna, dock kunna befinnas för truppförbanden och särskildt dess manskap nödiga och nyttiga; och lärers jemväl kunna förväntas, att en skärpt kontroll allt mera skall betrygga en tillfredsställande användning af sagda medel.

På samtliga nu anförda grunder finner sig utskottet böra hemställa,

att Första Kammarerna icke måtte biträda Andra Kammarerna i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 2 april 1900.

Å utskottets vägnar:

SIGFRID WIESELGREN.